

**Elena Sandu**

# **COMPUNERILE ŞCOLARE**

**Scrierea textelor**

**Ediția a IX-a revăzută**

# Cuprins

|                       |    |
|-----------------------|----|
| <i>Argument</i> ..... | 11 |
|-----------------------|----|

## Ce este un text/o compunere ?

|                                                                          |    |
|--------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Ce este un text/o compunere ?</b> .....                               | 17 |
| <b>Cum organizezi/structurezi un text ? Componente obligatorii</b> ..... | 19 |
| <b>Cum asiguri coerența textului ? Reguli/Principii</b> .....            | 22 |
| Unitatea subiectului .....                                               | 22 |
| Reluarea informației .....                                               | 22 |
| Informația nouă .....                                                    | 23 |
| Coerența informațiilor .....                                             | 23 |
| Punctul de vedere .....                                                  | 23 |
| <b>Cum te exprimi într-un text/într-o compunere ?</b> .....              | 25 |
| <b>Tipuri de texte/compuneri</b> .....                                   | 26 |
| <b>Pași/Etape în realizarea unui text/a unei compuneri</b> .....         | 27 |
| Ciorna .....                                                             | 27 |
| Scrierea/Redactarea .....                                                | 28 |
| Verificarea/Revizuirea .....                                             | 30 |
| Refacerea compunerii .....                                               | 30 |
| Alte „sfaturi” .....                                                     | 30 |

## Structuri textuale prototipice

|                                                         |    |
|---------------------------------------------------------|----|
| <b>Structuri textuale prototipice</b> .....             | 35 |
| <b>Textul narativ/Compunerea narativă</b> .....         | 36 |
| Strategii de construire a unui text narativ .....       | 36 |
| <i>Alegerea subiectului</i> .....                       | 36 |
| <i>Punerea „sub lupă” a notificărilor</i> .....         | 36 |
| <i>Conceperea ingenioasă a ciornei</i> .....            | 37 |
| Structurarea textului narativ .....                     | 38 |
| <i>Naratorul</i> .....                                  | 38 |
| <i>Schema narativă</i> .....                            | 39 |
| <i>Personajele</i> .....                                | 40 |
| <i>Alte „constrângeri”</i> .....                        | 41 |
| Îmbinarea narativului cu descriptivul .....             | 42 |
| Compuneri cu început/sfârșit dat/cu citat inserat ..... | 42 |
| <b>Textul descriptiv/Compunerea descriptivă</b> .....   | 44 |
| Structura textului descriptiv .....                     | 44 |
| <i>Introducerea</i> .....                               | 44 |

|                                                           |    |
|-----------------------------------------------------------|----|
| <i>Cuprinsul</i> .....                                    | 45 |
| Paragrafele .....                                         | 45 |
| Ordonarea elementelor descrierii.....                     | 45 |
| Organizatori textuali.....                                | 46 |
| <i>Încheierea</i> .....                                   | 47 |
| Planul unui text descriptiv .....                         | 47 |
| Descrierea unui peisaj/loc/anotimp/obiect .....           | 47 |
| Portretul .....                                           | 50 |
| Impresiile create de o pictură/un tablou.....             | 53 |
| Alte „constrângeri” .....                                 | 54 |
| <b>Textul dialogat/Compunerea dialogată</b> .....         | 55 |
| Condițiile unui bun dialog .....                          | 55 |
| Structura textului dialogat .....                         | 56 |
| Punctuația .....                                          | 56 |
| Incidente/Intervențiile/Planul naratorului .....          | 57 |
| <b>Textul argumentativ/Compunerea argumentativă</b> ..... | 58 |
| Structura/Planul unui text argumentativ .....             | 58 |
| Scrierea/Redactarea .....                                 | 59 |
| Conectori argumentativi .....                             | 59 |
| Alte „constrângeri” .....                                 | 60 |
| <b>Textul explicativ/Secvența explicativă</b> .....       | 61 |
| Caracteristici .....                                      | 61 |
| Organizarea textului explicativ .....                     | 61 |
| Explicația și argumentația .....                          | 62 |
| Exemplu : Meșteșuguri ancestrale în era digitală.....     | 62 |

## Scrieri funcționale

|                                                                |    |
|----------------------------------------------------------------|----|
| <b>Scrieri funcționale</b> .....                               | 69 |
| <b>Pași/Etape în realizarea unei scrieri funcționale</b> ..... | 70 |
| Curriculum vitae .....                                         | 70 |
| Cererea.....                                                   | 71 |
| Invitația .....                                                | 72 |

## Scrieri reflexive

|                                                                                                     |    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Pași/Etape în realizarea unui text reflexiv</b> .....                                            | 75 |
| <b>Scrisoarea</b> .....                                                                             | 76 |
| E-mailul .....                                                                                      | 77 |
| <b>Relatarea unor întâmplări și evenimente personale</b> .....                                      | 78 |
| <b>Exprimarea propriilor sentimente cu ocazia unui eveniment personal, social sau cultural</b> .... | 82 |
| <b>Argumentarea unui punct de vedere personal</b> .....                                             | 83 |
| <b>Exprimarea opiniei despre fapte/persoane/teme de interes pentru elevi</b> .....                  | 84 |

## Compuneri vizând scrierea despre textul literar

|                                      |    |
|--------------------------------------|----|
| <b>Rezumatul</b> .....               | 89 |
| Pași în realizarea rezumatului ..... | 89 |
| Planul simplu de idei .....          | 92 |

|                                                                                                  |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Planul dezvoltat de idei .....                                                                   | 92  |
| Realizarea rezumatului .....                                                                     | 92  |
| <i>Sărăcuțul</i> de Emil Gârleanu .....                                                          | 93  |
| <b>Compunerea de argumentare/motivare a unui concept</b> .....                                   | 95  |
| <b>Argumentarea/Motivarea apartenenței unei opere la un gen literar</b> .....                    | 97  |
| Liric, epic sau dramatic? .....                                                                  | 97  |
| Exerciții .....                                                                                  | 102 |
| Răspunsuri .....                                                                                 | 105 |
| Genul liric .....                                                                                | 107 |
| <i>Peste vârfuri... de Mihai Eminescu – operă literară aparținând genului liric</i> .....        | 107 |
| Genul epic .....                                                                                 | 111 |
| <i>Sobieski și românii de Costache Negruzzi – operă literară aparținând genului epic</i> .....   | 111 |
| <i>Cele dintâi lecturi de Mircea Eliade – fragment aparținând genului epic</i> .....             | 114 |
| Genul dramatic .....                                                                             | 117 |
| <i>O scrisoare pierdută de I.L. Caragiale – operă literară aparținând genului dramatic</i> ..... | 117 |
| <b>Argumentarea/Motivarea speciei unei opere literare</b> .....                                  | 121 |
| Exerciții .....                                                                                  | 123 |
| Răspunsuri .....                                                                                 | 125 |
| Specii populare .....                                                                            | 128 |
| <i>Specii lirice</i> .....                                                                       | 128 |
| Doina .....                                                                                      | 128 |
| <i>Măi bădiță, floare dulce – doină populară de dragoste</i> .....                               | 129 |
| <i>Frunză verde măghiran – doină populară de haiducie</i> .....                                  | 134 |
| <i>Specii epice în versuri</i> .....                                                             | 139 |
| Balada .....                                                                                     | 139 |
| <i>Toma Alimoș – baladă populară</i> .....                                                       | 139 |
| <i>Miorița – baladă populară atipică</i> .....                                                   | 143 |
| <i>Specii epice în proză</i> .....                                                               | 148 |
| Basmul .....                                                                                     | 148 |
| <i>Prâslea cel voinic și merele de aur – basm</i> .....                                          | 148 |
| <i>Greuceanu – basm</i> .....                                                                    | 152 |
| Legenda .....                                                                                    | 156 |
| <i>Dragoș Vodă – legendă</i> .....                                                               | 156 |
| Specii culte .....                                                                               | 158 |
| <i>Specii lirice culte</i> .....                                                                 | 158 |
| Pastelul .....                                                                                   | 158 |
| <i>Iarna de Vasile Alecsandri – pastel</i> .....                                                 | 159 |
| Imnul .....                                                                                      | 163 |
| <i>Deșteaptă-te, române! de Andrei Mureșanu – imn</i> .....                                      | 163 |
| Oda .....                                                                                        | 165 |
| <i>Patria română de George Coșbuc – odă</i> .....                                                | 165 |
| <i>Specii epice culte în versuri</i> .....                                                       | 167 |
| Balada cultă .....                                                                               | 167 |
| <i>Pașa Hassan de George Coșbuc – baladă cultă</i> .....                                         | 167 |
| Fabula .....                                                                                     | 171 |
| <i>Câinele și câțelul de Grigore Alexandrescu – fabulă</i> .....                                 | 172 |
| <i>Specii epice culte în proză</i> .....                                                         | 174 |
| Schița .....                                                                                     | 174 |
| <i>Vizită... de I.L. Caragiale – schiță</i> .....                                                | 174 |
| <i>D-l Goe... de I.L. Caragiale – schiță</i> .....                                               | 176 |

|                                                                                        |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Nuvela .....                                                                           | 178 |
| <i>Alexandru Lăpușneanul</i> de Costache Negruzzi – nuvelă .....                       | 178 |
| <i>Dincolo de nisipuri</i> de Fănuș Neagu – nuvelă.....                                | 181 |
| Romanul .....                                                                          | 183 |
| <i>Baltagul</i> de Mihail Sadoveanu – roman .....                                      | 183 |
| <i>Specii dramatice culte</i> .....                                                    | 188 |
| Comedia .....                                                                          | 188 |
| <i>O scrisoare pierdută</i> de I.L. Caragiale – comedie .....                          | 189 |
| <b>Caracterizarea unui personaj literar</b> .....                                      | 194 |
| Personajul literar .....                                                               | 194 |
| Clasificarea personajelor, tipologii .....                                             | 194 |
| Perspectiva narativă.....                                                              | 195 |
| Modalități de caracterizare .....                                                      | 195 |
| Exerciții.....                                                                         | 197 |
| Răspunsuri .....                                                                       | 199 |
| <b>Personajul speciilor epice în versuri</b> .....                                     | 202 |
| Personajul de baladă.....                                                              | 202 |
| <i>Toma Alimoș</i> .....                                                               | 202 |
| <i>Pintea – protagonistul baladei populare Pintea Viteazul</i> .....                   | 207 |
| <i>Oștirea română</i> .....                                                            | 213 |
| <i>Mihai Viteazul</i> .....                                                            | 215 |
| <i>Hassan – personaj de baladă</i> .....                                               | 219 |
| <b>Personajul speciilor epice în proză</b> .....                                       | 222 |
| Personajul de basm .....                                                               | 222 |
| <i>Prâslea cel voinic</i> .....                                                        | 222 |
| <i>Greuceanu</i> .....                                                                 | 226 |
| Personajul de schiță.....                                                              | 230 |
| <i>D-l Goe</i> .....                                                                   | 230 |
| <i>Ionel Popescu</i> .....                                                             | 234 |
| Personajul operei epice.....                                                           | 237 |
| <i>Plăieșii</i> .....                                                                  | 237 |
| Personajul de nuvelă.....                                                              | 241 |
| <i>Alexandru Lăpușneanul</i> .....                                                     | 241 |
| <i>Personajul colectiv al nuvelei Alexandru Lăpușneanul de Costache Negruzzi</i> ..... | 243 |
| <i>Popa Tanda</i> .....                                                                | 245 |
| <i>Șusteru</i> .....                                                                   | 249 |
| <i>Umanitatea nuvelei Dincolo de nisipuri de Fănuș Neagu</i> .....                     | 251 |
| Personajul de roman .....                                                              | 252 |
| <i>Vitoria Lipan</i> .....                                                             | 252 |
| <b>Personajul speciilor dramatice</b> .....                                            | 261 |
| Personajul de comedie.....                                                             | 261 |
| <i>Zoe Trahanache</i> .....                                                            | 261 |
| <i>Ștefan Tipătescu</i> .....                                                          | 263 |
| <i>Zaharia Trahanache</i> .....                                                        | 265 |
| <i>Cetățeanul turmentat</i> .....                                                      | 267 |
| <i>Ghiță Pristanda</i> .....                                                           | 268 |
| <i>Tache Farfuridi</i> .....                                                           | 270 |
| <i>Nae Cațavencu</i> .....                                                             | 271 |
| <b>Paralela</b> .....                                                                  | 273 |
| Opera lirică, opera epică, opera dramatică .....                                       | 273 |

|                                                                                                                              |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| Exerciții.....                                                                                                               | 275        |
| Răspunsuri .....                                                                                                             | 276        |
| <b>Interpretarea textelor literare care conțin descrieri .....</b>                                                           | <b>279</b> |
| Descrierea în proză .....                                                                                                    | 281        |
| <i>Ardealul de Nicolae Bălcescu</i> .....                                                                                    | 281        |
| <i>Amintiri din copilărie de Ion Creangă – descrierea Humuleștiului în capitolul al IV-lea</i> ....                          | 287        |
| <i>În Pădurea Petrișorului de Mihail Sadoveanu</i> .....                                                                     | 292        |
| Descrierea în versuri .....                                                                                                  | 295        |
| <i>Pastelul</i> .....                                                                                                        | 295        |
| <i>Sfârșit de toamnă de Vasile Alecsandri – pastel</i> .....                                                                 | 295        |
| Exerciții.....                                                                                                               | 298        |
| Răspunsuri .....                                                                                                             | 302        |
| Portretul unei ființe dragi.....                                                                                             | 307        |
| <i>Imaginea mamei în Amintiri din copilărie de Ion Creangă</i> .....                                                         | 307        |
| <i>Imaginea dascălului în lectura Domnu' Trandafir de Mihail Sadoveanu</i> .....                                             | 309        |
| Autoportretul.....                                                                                                           | 311        |
| <i>La oglindă de George Coșbuc</i> .....                                                                                     | 311        |
| Exerciții.....                                                                                                               | 312        |
| Răspunsuri .....                                                                                                             | 314        |
| <b>Relevarea semnificațiilor/sugestiilor unei figuri de stil/ale unui procedeu de expresivitate artistică .....</b>          | <b>316</b> |
| Textul literar/Opera literară .....                                                                                          | 316        |
| Exerciții.....                                                                                                               | 320        |
| Răspunsuri .....                                                                                                             | 321        |
| <b>Exprimarea unei păreri/opinii/a unui punct de vedere propriu despre un text literar/despre fapte/personaje .....</b>      | <b>323</b> |
| <i>Bondarul leneș de Elena Farago</i> .....                                                                                  | 324        |
| <i>Balada unui greier mic de George Topîrceanu</i> .....                                                                     | 326        |
| <i>Zdreanță de Tudor Arghezi</i> .....                                                                                       | 328        |
| Exerciții.....                                                                                                               | 330        |
| Răspunsuri .....                                                                                                             | 332        |
| <b>Exprimarea opiniei despre mesajul/semnificațiile unui text literar .....</b>                                              | <b>335</b> |
| <i>Poezia de Nichita Stănescu</i> .....                                                                                      | 339        |
| <i>Stihuiorul de Lucian Blaga</i> .....                                                                                      | 341        |
| <i>Prefață de Tudor Arghezi</i> .....                                                                                        | 343        |
| <i>Întrebare și răspuns de Lucian Blaga</i> .....                                                                            | 344        |
| <i>Spre ideal de Șt.O. Iosif</i> .....                                                                                       | 345        |
| <b>Exprimarea opiniei despre semnificația titlului unui text literar/al unei opere literare.....</b>                         | <b>348</b> |
| <i>Zăpada sărută întinderile de A.E. Baconsky</i> .....                                                                      | 350        |
| <i>Taina nopții de George Topîrceanu</i> .....                                                                               | 351        |
| <b>Compunerea de tip eseu .....</b>                                                                                          | <b>354</b> |
| Eseul .....                                                                                                                  | 354        |
| Eseul structurat.....                                                                                                        | 354        |
| <i>Imaginea meleagurilor copilăriei în De-o fi să fie raiul de Ion Pillat și Amintiri din copilărie de Ion Creangă</i> ..... | 356        |
| Eseul nestructurat .....                                                                                                     | 358        |
| <i>Artă poetică de Ion Pillat</i> .....                                                                                      | 358        |
| <i>Testament de Tudor Arghezi (fragment)</i> .....                                                                           | 359        |

**Stări, sentimente, trăiri în textul liric ..... 361**  
    *Decembre* de George Bacovia .....362  
    *Odă (în metru antic)* de Mihai Eminescu .....363

*Bibliografie* .....367

*Index* ..... 371

Numărul redus de personaje reprezintă un motiv în plus pentru susținerea afirmației că *D-l Goe...* de I.L. Caragiale este o schiță. Există un personaj principal – Goe – și personaje de fundal – mam' mare, mamița și tanti Mița. Atenția naratorului se axează pe prezentarea protagonistului, tehnica fiind a caricaturii îngroșate cu fiecare tușă; rând pe rând, trăsăturile nu fac decât să accentueze, grotesc, portretul copilului care nu este alt-ceva decât produsul educației primite în familia din care face parte.

Argumentul forte al concentrării asupra unui singur personaj, prezentat într-un singur moment de viață, susține afirmația-premisă: opera literară *D-l Goe...* de I.L. Caragiale este o schiță.

Pretențiile de adult, comportamentul obraznic, nepoliticos, proasta educație, tot ce face Goe augmentează, ca într-o caricatură, o singură trăsătură: Goe este needucat. Focalizarea pe o unică trăsătură a personajului este caracteristică schiței.

Predomină momentele dinamice, scenele se succedă într-un ritm alert.

Dimensiunile reduse, concentrarea maximă asupra unui singur episod din viața personajului – călătoria cu trenul la București –, asupra unui singur personaj, pe de o parte, iar pe de alta, numărul restrâns de personaje, ritmul viu, dinamic al acțiunii sunt argumente care ne permit să afirmăm că *D-l Goe...* de I.L. Caragiale este o schiță.

## Nuvela

*Alexandru Lăpușneanul* de Costache Negruzzi – nuvelă

- Prima nuvelă românească, scrisă la îndemnul lui Mihail Kogălniceanu, *capodoperă* a genului.
- Apare în numărul 1 al revistei *Dacia literară* împreună cu articolul-program intitulat „Introducere”, semnat de Mihail Kogălniceanu.

### Geneza

- O informație din noiembrie 1564: Lăpușneanul ar fi executat la Suceava numai 12 boieri. A avut 12 copii cu Ruxandra, fiica lui Petru Rareș. Suferea, spre sfârșitul vieții, de o boală la ochi.
- Testamentul făcut în închisoarea din Liov la 5 mai 1564 de vornicul Moțoc, postelnicul Veveriță și spătarul Spancioc.
- Cronica lui Grigore Ureche în care se exagerează cruzimea domnitorului.

În nuvelă există reproduceri textuale din Ureche:

„– Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau... și dacă voi nu mă iubiți, eu vă iubesc pre voi, și voi merge ori cu voia, ori fără voia voastră...” ; „M-ați popit voi, dar de mă voi îndrepta, pre mulți am să popesc și eu”.

Autorul își permite însă și „licențe istorice”:

- trecerea lui Moțoc de partea lui Lăpușneanul, spre a fi ucis de popor în urma masacrării celor 47 de boieri;
- asistarea împreună cu un personaj inventat, Stroici, la ultimele clipe din viața domnitorului;
- schimbarea numelui de călugăr al lui Alexandru Vodă (Paisie în loc de Pahomie).

Represiunea sângeroasă – mijlocul de care dispunea domnul începând din epoca lui Ștefan cel Mare.

Eroul nu apare în nuvelă drept un monstru sangvinar precum în cronică<sup>1</sup>.

1. Idei și formulări din Alexandru Piru (1969).

*Pasul I: vezi caseta 4 – Reperele de care ținem seama în alcătuirea compunerii de argumentare a genului literar.*

*Pasul al II-lea: se reactualizează schemele.*

|                          |           |         |
|--------------------------|-----------|---------|
| SPECIE EPICĂ<br>ÎN PROZĂ |           | ACȚIUNE |
|                          | NUVELA    |         |
|                          | PERSONAJE |         |

  

|            |             |           |
|------------|-------------|-----------|
| ACȚIUNE    | SUBIECT     | NARATOR   |
|            | OPERA EPICĂ |           |
| ÎNTÂMPLĂRI | NARAȚIUNE   | PERSONAJE |

*Pasul al III-lea: argumentăm, schematic, fiecare caracteristică:*

a) *specie epică:*

- *viziune*: indirectă;
- *structură*: în proză;
- *compoziție*: patru capitole, semănând cu o piesă de teatru („Dacă voi nu mă vreți eu vă vreau...” ; „Ai să dai samă, doamnă! ...” ; „Capul lui Moțoc vrem...” ; „De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu...”);

b) *acțiune, subiect, întâmplări, narațiune.*

*Momentele subiectului*

*Expozițiunea*

- sprijinit de turci, Alexandru Lăpușneanul sosește în țară pentru a-l înlătura pe Tomșa.

*Intriga*

- în ciuda cererii soliei boierești de a se întoarce din drum deoarece poporul nu-l vrea, Lăpușneanul se întronează, promițând mântuire țării.

*Desfășurarea*

- fuga lui Tomșa în Muntenia;
- întâmpinarea lui Lăpușneanul cu bucurie de către popor;
- uciderea boierilor trădători și depozedarea de averi;
- „leacul de frică” promis Doamnei Ruxanda la rugămintea acesteia de a curma vărsările de sânge;
- „licențele istorice”;
- recunoașterea, la slujba de la Mitropolie, a vărsărilor de sânge;
- cererea iertării;
- mărturisirea dorinței de a trăi în bună înțelegere cu boierii.

*Punctul culminant*

- piramida formată din capetele celor 47 de boieri uciși – leacul de frică ;
- sacrificarea lui Moțoc, al cărui cap este cerut de mulțime ;
- îmbolnăvirea lui Lăpușneanul ; dorința de călugărire.

*Deznodământul*

- speriată de amenințarea lui Lăpușneanul, Doamna Ruxanda îl otrăvește, ascultând de îndemnul celorlalți ;
- moartea, în chinuri groaznice, a domnitorului.

c) *personajele* :

- Alexandru Lăpușneanul – personaj atestat istoric ;
- mulțimea – personaj colectiv, pozitiv, cu model real ;
- Moțoc – personaj individual, negativ, plat ;
- alte personaje ;

d) *naratorul obiectiv* ; narațiunea la persoana a III-a ;e) *elemente predominante* ;f) *elementele specifice* care particularizează nuvela : conflictul unic ; inspirația istorică (licențele istorice).

*Pasul al IV-lea* : vezi caseta 5 – *Structurarea planului compunerii de argumentare a genului/speciei literar(e)*.

*Pasul al V-lea* : scrierea compunerii.

Opera literară *Alexandru Lăpușneanul* de Costache Negruzzi este o nuvelă. Nuvela este o specie epică în proză, cu o acțiune mult mai amplă decât a schiței, constând într-o succesiune de episoade, cu un conflict unic și un număr relativ mare de personaje.

Conceptul de *specie epică în proză* implică naratorul, acțiunea și personajele.

Naratorul este „vocea” care se exprimă în operă. Acesta apare în ipostaza de narator obiectiv.

Viziunea indirectă, structura în proză, compoziția clasică, riguroasă, organizată în patru capitole, semănând cu o piesă de teatru („Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreu...” ; „Ai să dai samă, doamnă ! ...” ; „Capul lui Moțoc vrem...” ; „De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu...”), acțiunea, subiectul, întâmplările, narațiunea, înlănțuind gradat momentele subiectului, sunt argumente forte în susținerea afirmației de la care am pornit. *Expozițiunea* operei prezintă sosirea lui Lăpușneanul în țară. *Intriga* din care se dezvoltă opera prezintă întronarea lui Lăpușneanul în ciuda opunerii boierilor. *Desfășurarea* înlănțuie gradat fuga lui Tomșa în Muntenia, întâmpinarea lui Lăpușneanul cu bucurie de către popor, „uciderea boierilor trădători și depozedarea de averi”. Punctul culminant e constituit de leacul de frică, sacrificarea lui Moțoc, al cărui cap este cerut de mulțime, îmbolnăvirea lui Lăpușneanul și dorința de călugărire. *Deznodământul* prezintă episodul otrăvirii lui Lăpușneanul de Doamna Ruxanda și moartea lui în chinuri groaznice. Toate acestea sunt argumente forte în susținerea afirmației că opera literară *Alexandru Lăpușneanul* este o specie epică.

Conceptul de *acțiune* se concretizează, pe lângă narațiune și înlănțuirea gradată a momentelor subiectului, și în prezența personajelor și a naratorului.

Prezența personajelor constituie un alt argument în favoarea afirmației că *Alexandru Lăpușneanul* este o operă epică. Există în nuvelă personaje pozitive/negative : Doamna

Ruxanda, mulțimea/Moțoc, Alexandru Lăpușneanul; personaje individuale/colective: Doamna Ruxanda, Lăpușneanul, Moțoc/mulțimea.

Instanța delegată de autor să se exprime în operă, naratorul, este mai degrabă o „absență”. Ipostaza acestuia este cea a naratorului obiectiv, omniscient, care cunoaște toate gândurile personajelor, este atotștiutor și povestește la persoana a III-a.

Preponderența dinamicului este un alt indiciu care susține caracterul epic al operei.

Între elementele specifice, menționăm conflictul unic. Acesta prezintă tensiunile dintre Lăpușneanul, stăpân tiranic și răzbnător, și boierii care doresc un domnitor slab, pentru a continua jefuirea poporului.

Deoarece există momente ale subiectului înlănțuite gradat, întâmplări povestite într-o narațiune de mai mare întindere decât schița, dar mai mică decât romanul, de un narator care-și exprimă ideile prin intermediul acțiunii – prezentând, într-o construcție riguroasă, un conflict unic – și al personajelor relativ puține, opera literară *Alexandru Lăpușneanul* de Costache Negruzzi este, cert, o nuvelă.

### *Dincolo de nisipuri* de Fănuș Neagu – nuvelă

*Pasul I: vezi caseta 4 – Reperele de care ținem seama în alcătuirea compunerii de argumentare a genului literar.*

*Pasul al II-lea: actualizarea schemei.*

|                       |         |                          |
|-----------------------|---------|--------------------------|
| SPECIE EPICĂ ÎN PROZĂ |         | CU UN SINGUR FIR NARATIV |
|                       | NUVELA  |                          |
| CONFLICT UNIC         | ACȚIUNE | PERSONAJE                |

#### *Specie epică:*

- *viziune*: naratorul își exprimă *indirect*, prin intermediul acțiunii și al personajelor, gânduri, idei, impresii asupra umanității prezentate; structură, caracteristici predominante, narator, narațiune, personaje;
- *structura*: în proză;
- *compoziția*: textul epic nu se structurează în capitole, prezentându-se ca un întreg;
- *caracteristicile nuvelei*:
  - predominante: dinamicul;
  - elementele specifice: conflictul unic, intervenția imaginarului;
  - personajele numeroase;
  - acțiune mult mai complicată decât a schiței, constând într-o succesiune de episoade, într-o acțiune dezvoltată progresiv în momentele subiectului;
- *personaje*:
  - număr relativ mare de personaje: Șusteru, individual, plat, impresionându-ne prin nerenunțarea la idealul său; *dascălul*, secundar, negativ, degradat psihic și fizic, în antiteză cu Șusteru; *călărețul*, individual, episodic; colectivitatea – unitate care nutrește speranța;

- *acțiune* : *narațiune* (momentele subiectului), *narator*, *personaje* :
  - narațiunea : la persoana a III-a ;
  - naratorul : obiectiv, omniscient, demiurgul care știe tot, pătrunde în sufletele și în psihologiile oamenilor.

*Pasul al III-lea* : vezi caseta 5 – *Structurarea planului compunerii de argumentare a genului/speciei literar(e)*.

*Pasul al IV-lea* : scrierea compunerii.

Opera literară *Dincolo de nisipuri* de Fănuș Neagu este o nuvelă.

Specie epică în proză, de mai mare întindere decât schița, dar mai mică decât romanul, nuvela se caracterizează prin acțiune și personaje.

Că este o specie epică ne-o demonstrează viziunea naratorului : acesta prezintă indirect ideile, gândurile, sentimentele sale prin intermediul acțiunii și al personajelor. Sunt sentimente de înțelegere, de compasiune pentru umanitatea prezentată. În ceea ce privește structura acestei opere literare, ea este în proză. Din punct de vedere compozițional, textul operei literare *Dincolo de nisipuri* de Fănuș Neagu se prezintă ca un întreg compact, nestructurat în capitole sau părți.

Un argument puternic ce întărește afirmația că opera literară *Dincolo de nisipuri* este o creație epică îl reprezintă faptul că acțiunea nuvelei înlănțuie, gradat, întâmplări desfășurate pe un singur fir epic.

*Expozițiunea* nuvelei consemnează exact timpul unei realități dramatice : seceta din 1946. Locul acțiunii, un sat de câmpie, nu este riguros desemnat de vreun toponim, fiind simbolic pentru satele afectate de secetă din spațiul geografic de origine al prozatorului, ținutul brăilean. Elementele descrierii conturează spațiul epic în care se consumă drama umanității prezentate : drumul, marginea șanțului, ulița, cerul gol de nori, primăria, prispa casei, salcâmul de lângă podiș dat cu var, un câine, o femeie, șanțurile goale acum, prin care altădată venea apă în grădina de zarzavat, mărul uscat și crăpat, albia secată a râului. Atât de acută era seceta și de dramatică foametea, încât eroul visase că grădina a înverzit, dascălul își pierduse mințile, iar femeia aduna baligă să-și lipească prispa.

*Intriga* nuvelei, anticipată încă din expozițiune de visul miraculos al eroului, generat de absența apei, este constituită de himera acestuia – apariția călărețului care aduce vestea că la munte a plouat și că apa va umple albia Buzăului. Călărețul este, ca și vestea, bizar. Știrea bulversează eroul, care are impresia că este lovit în față de răcoarea apelor ce vin de la munte.

*Desfășurarea* înlănțuie gradat întâmplări, precum pregătirile frenetice făcute pentru întâmpinarea gârlei, ieșirea eroului din starea de letargie și contaminarea colectivității de himera lui. Femeile își imaginează gârla însoțită de un vânt aspru, cântecul unei fete pare bocet. Odată cu lăsarea nopții în sufletul oamenilor se strecoară neliniștea. Se hotărăsc să pornească în căutarea apei, când cineva emite ipoteza conform căreia apa a fost furată de morarii din amonte.

*Punctul culminant* este atins în momentul în care colectivitatea își dă seama că gârla nu se vede. Șusteru îi amăgește spunându-le că se aude. De acum încolo nuvela înregistrează mai multe momente de tensiune ; constatarea, la fiecare moară, că apa lipsește, face ca ceata pornită în căutarea ei să se micșoreze treptat.

Nimic însă nu distruge idealul eroului, care-și continuă drumul în căutarea apei. Speranța lui nu moare. Acesta este *deznodământul* nuvelei.

Naratorul nu creează un număr mare de personaje. Tipologia concepută este remarcabilă. Protagonistul, Șusteru, este un personaj individual, plat, tenace. Dascălul este un personaj secundar, negativ. Călărețul este un personaj episodic. Personajul colectiv, umanitatea prezentată, nutrind speranța rezolvării dramei prin care trece, completează tipologia.

Existența unui conflict unic, polarizând, pe de o parte, speranța oamenilor și, pe de altă parte, absența apei, este un element specific, particularizator, ce ne permite să afirmăm că *Dincolo de nisipuri* de Fănuș Neagu este, cu certitudine, o nuvelă.

Elementele specifice țin de prezența conflictului unic, a personajelor create, a acțiunii mult mai complicate decât a schiței, constând într-o succesiune de episoade, într-o acțiune dezvoltată progresiv în momente ale subiectului.

Concluzionând, putem afirma că *Dincolo de nisipuri* de Fănuș Neagu este o nuvelă pentru că prezintă toate caracteristicile operei epice: naratorul exprimă indirect gânduri și idei prin intermediul acțiunii și al personajelor relativ puține. În același timp, acțiunea ei este mai complicată decât a schiței, dar mai puțin complicată decât a romanului, construcția riguroasă prezentând un singur fir epic, un singur conflict: cel dintre protagonist și colectivitate. De asemenea, personajele existente sunt mai numeroase decât într-o schiță, dar mai puțin numeroase decât în specia epică roman. Astfel, putem afirma că ipoteza de la care am pornit este corectă.

## Romanul

(fr. *roman*)

Romanul este o specie literară elastică și complexă, a cărei denumire pare să se fi închețat în secolul al XII-lea, epocă în care povestirile de mari proporții scrise în proză sau în versuri și în care ficțiunea ocupa locul preponderent purtau numele de *conte roman*. Asemenea povestiri scrise în limba populară din sudul Franței, desemnate prin termenul *le roman*, au intrat apoi în traducere sau sub formă de imitație și în diverse alte literaturi ale Europei. Teoria romanului, „genul proteic”, cum a fost numit de unii teoreticieni, este încă un domeniu controversat și confuz; discuțiile privesc în aceeași măsură epoca de apariție a romanului, geneza, specificul, posibilitatea clasificării sale (DTL, 1970, p. 282). Nicolae Manolescu distinge „modelul artistic al romanului tradițional în care *El* este totdeauna *Eu*, cel care narează este cel care scrie; *doricul* romanului aparține unei vârste biblice de început, *ionicul* înseamnă psihologism și analiză (...) o epocă feminină și interiorizată (...) urmată de *corintic*” (Manolescu, 2001, pp. 30-32).

Radu Țeposu privește evoluția romanului ca pe un proces de emancipare a personajului de sub tutela autorului și distinge: *un roman tranzitiv*, în care personajul este manipulat de autor (narator, analizator), *un roman reflexiv*, în care personajul capătă conștiința de sine, *un metaroman*, în care personajul nu mai este eroul conștient al unei iluzii, ci însuși naratorul ei (Manolescu, 2001, p. 26).

## *Baltagul* de Mihail Sadoveanu – roman

*Baltagul* de Mihail Sadoveanu reinterpretează mitul mioritic. Componenta mitică este remarcată de majoritatea criticii literare: „Conservă mitul și se menține în el ca într-un fundamental mister”, remarcă Nicolae Manolescu (2001, p. 197); „povestea Vitoriei